

УДК 334.716:005.934

О. В. Орлик

*Одеський національний економічний університет***ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті досліджено та проаналізовано процеси, характерні для технології управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання. Досліджено алгоритм забезпечення та запропоновано систему етапів технології управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Визначено засоби і методи забезпечення безпеки. Запропоновано комплекс заходів щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства і запобігання погіршення його фінансово-господарського стану.

Ключові слова: етапи технології управління, засоби і методи забезпечення безпеки.

В статье исследованы и проанализированы процессы, характерные для технологии управления финансово-экономической безопасностью субъектов хозяйствования. Исследован алгоритм обеспечения и предложена система этапов технологии управления финансово-экономической безопасностью предприятия. Определены средства и методы обеспечения безопасности. Предложен комплекс мероприятий по повышению финансово-экономической безопасности предприятия и предотвращению ухудшения его финансово-хозяйственного состояния.

Ключевые слова: этапы технологии управления, средства и методы обеспечения безопасности.

The paper investigates and analyzes the processes specific to the technology of financial and economic security management of business entities. The article studies the algorithm of security assurance and suggests the system of stages of financial and economic security management technology. The work determines means and methods of security assurance. It further suggests a set of measures to improve financial and economic security of the enterprise and to prevent deterioration of its financial and economic status.

Keywords: stages of management technologies, means and methods of security assurance.

Проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання отримала у даний час надзвичайну актуальність. Сучасний період розвитку економіки характеризується фінансовими кризами, зростанням нестабільності, коливанням цін на енергоносії, сировину і матеріали, підвищенням цін на банківські послуги. В цих умовах підприємства зіткнулися з пошуком принципово нових підходів до забезпечення фінансово-економічної безпеки. Для цього необхідно, щоб керівники різних рівнів, приймаючи управлінські рішення, враховували необхідність дотримання фінансово-економічної безпеки, знали етапи технології її забезпечення, основні об'єкти захисту, зовнішні та внутрішні небезпеки і загрози тощо.

Питання забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні суб'єктів господарювання досліджуються багатьма вченими, як вітчизняними, так і зарубіжними. Дослідженнями різних аспектів забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємницьких структур займаються зокрема такі вчені, як: І. Бланк, Т. Васильців, В. Волошин, О. Бойкевич, В. Каркавчук, І. Мойсеєнко, О. Марченко, К. Горячева, А. Єпіфанов, Ю. Кім, Р. Папехін, Н. Рябова, О. Дурнева, Г. Саруханян, О. Бадаєва.

На сьогодні в економічній літературі присутні дослідження різних аспектів забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, але недостатньо досліджені питання щодо алгоритму та особливостей технології

управління фінансово-економічною безпекою на підприємствах пострадянського простору, що зумовлює подальші дослідження у цьому напрямку.

Метою статті є: дослідити та проаналізувати процеси, характерні для технології управління фінансово-економічною безпекою на підприємствах; дослідити алгоритм забезпечення безпеки; запропонувати систему етапів управління фінансово-економічною безпекою підприємства; визначити засоби і методи забезпечення безпеки; запропонувати комплекс заходів щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки і запобіганню погіршення фінансово-господарського стану підприємства.

В сучасних економічних умовах перед кожним підприємством гостро стоїть проблема забезпечення його фінансової безпеки.

Фінансова безпека – це можливість підприємства попереджати і нейтралізувати можливі загрози щодо погіршення його фінансового стану [1, с. 210].

Систему забезпечення фінансово-економічної безпеки можна розглядати як комплекс заходів по локалізації різноманітних загроз і небезпек, що перешкоджають діяльності підприємства і його життєво важливим фінансово-економічним інтересам.

Створити універсальну систему фінансово-економічної безпеки підприємства неможливо, оскільки кожне підприємство унікальне, має свої особливості функціонування, потенціал, технічні та технологічні можливості, ринкові позиції тощо.

Управління фінансовою безпекою органічно входить в загальну систему управління безпекою підприємства і являє собою найважливішу його функціональну ланку, яка забезпечує реалізацію управлінських рішень переважно у фінансовій сфері діяльності підприємства [2].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації безпеки. Формування та функціонування системи фінансово-економічної безпеки підприємства пов'язано із різноманітними процесами. Виходячи з цього, технологію управління фінансово-економічною безпекою підприємства можна представити у вигляді відповідних етапів, для яких характерні певні процеси.

Етап 1. Формування системи фінансово-економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі господарської діяльності підприємства.

Реалізація фінансових інтересів тісно пов'язана із забезпеченням фінансової безпеки підприємства. По суті, реалізація фінансових інтересів підприємства і є змістом забезпечення його фінансової безпеки. Тому захист власних фінансових інтересів підприємства виступає найважливішою складовою забезпечення належного стану його фінансової безпеки [3, с. 178].

На першому етапі технології управління фінансово-економічною безпекою відбувається: визначення переліку пріоритетних фінансово-економічних інтересів підприємства; формування інтересів суб'єктів зовнішнього середовища; побудова рейтингу інтересів; оцінка внутрішньої та зовнішньої несуперечливості інтересів; кількісна та якісна оцінка інтересів; оцінка можливості усунення протиріч інтересів; визначення форм гармонізації інтересів підприємства та інтересів суб'єктів зовнішнього середовища.

Суб'єктами фінансово-економічних інтересів підприємства виступають: власники підприємства, його керівництво, персонал, тобто дотримується певна ієрархія фінансових інтересів підприємства. Загалом, фінансові інтереси є важливою

складовою забезпечення розвитку підприємства й економічних відносин з оточуючим середовищем. Вони є об'єктивним виразом фінансової діяльності підприємства і провідною складовою економічних інтересів підприємства взагалі.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства повинен бути здатним врахувати його різнобічні інтереси, оскільки ущемлення економічних інтересів підприємства може негативно позначитися на його стійкості та конкурентоспроможності.

Визначення системи пріоритетних фінансово-економічних інтересів підприємства та їх гармонізація з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища є відправною точкою формування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Гармонізація системи пріоритетних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища можлива в різних формах: збалансованість інтересів, якщо підприємство і суб'єкт зовнішнього середовища, який з ним взаємодіє, перебувають у рівних умовах; адаптація до інтересів більш сильного партнера, яка за своїм характером може бути як пасивною, так і активною.

Згідно до [3, с. 178; 4, с. 6] «дерево» основних фінансових інтересів підприємства включає:

- зростання ринкової вартості підприємства та збільшення присутності на ринку;
- максимізацію прибутку;
- забезпечення основним і оборотним капіталом для ефективного ведення комерційної діяльності;
- забезпечення інвестиціями для розвитку підприємства, включаючи його фінансову систему і в її складі – підсистему забезпечення фінансової безпеки;
- оптимізацію відрахувань до бюджету.

Система пріоритетних фінансово-економічних інтересів підприємства не залишається незмінною з плином часу. Деякі інтереси підприємства можуть втратити свою актуальність з часом і, навпаки, в системі інтересів підприємства можуть з'явитися нові інтереси. Із загальними змінами, що відбуваються у зовнішньому середовищі, зі зміною поведінки взаємодіючих з підприємством суб'єктів зовнішнього середовища, можуть також змінюватися інтереси підприємства та їх пріоритетність.

Етап 2. Формування переліку факторів та змін, які впливають на підприємство.

На цьому етапі відбувається: визначення переліку об'єктів аналізу; виявлення факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; створення переліку змін зовнішнього і внутрішнього середовища, які можуть вплинути на підприємство в короткостроковому та довгостроковому періоді.

До внутрішніх факторів, які впливають на рівень фінансово-економічної безпеки всередині підприємстві та призводять до зниження його фінансових показників, належать:

- рівень фінансової стійкості;
- рівень ліквідності і платоспроможності підприємства;
- співвідношення власного і позикового капіталу;
- рівень кваліфікації кадрів (облікового і фінансово-економічного персоналу, керівників підприємства; юристів). Фактор забезпечується сумлінністю співробітників служби персоналу, якістю підбору персоналу підприємства,

- достатньо точною оцінкою кваліфікації кадрів, наявністю системи мотивації персоналу, освітнім рівнем керівників і дозволяє попередити проникнення фахівців-шпигунів конкурентних фірм, порушення комерційної таємниці за рахунок високого рівня дисципліни і самосвідомості;
- технічність і технологічність виробництва: забезпечують конкурентоспроможність продукції, положення на ринку збуту, рівень рентабельності виробництва;
 - рівень інформаційного забезпечення та захисту інформації;
 - управління якістю продукції: дозволяє зберігати конкурентні переваги на ринку збуту, забезпечуючи стабільний рівень обсягів продажів і позитивну динаміку фінансових показників;
 - рівень внутрішньофірмового менеджменту: визначає якість довгострокового, середньострокового й оперативного планування і впливає на всю виробничо-господарську діяльність підприємства і її ефективність;
 - стратегічне планування діяльності та економічна політика підприємства: фактор впливає на фінансову незалежність і стійкість. Реалізується через стратегічне та поточне планування, визначення напрямків розвитку, економічність виробництва, вибір ресурсів, прогнозування оптимістичного і песимістичного сценаріїв розвитку підприємства, оцінку змін зовнішнього середовища;
 - збутова і маркетингова стратегія підприємства: вивчення ринків збуту і проведення грамотної маркетингової тактики і стратегії дозволяє підвищити обсяг виручки від виробничої діяльності, відповідно підвищити рентабельність і фінансову стійкість;
 - ефективність системи внутрішнього контролю;
 - касова, податкова і платіжна дисципліна;
 - інноваційна діяльність: дозволяє використовувати новітні розробки в технології виробництва, підвищуючи конкурентоспроможність продукції і знижуючи витрати на її виготовлення;
 - рівень юридичного забезпечення та експертизи договорів і контактів підприємства;
 - форс-мажорні обставини: аварії, пожежі, вибухи, перебої в енерго-, водо-, теплопостачання, вихід з ладу обчислювальної техніки тощо [1, с. 210–211; 5, с. 190–191].

До зовнішніх факторів, які впливають на фінансово-економічну безпеку підприємства ззовні, можна віднести:

- платоспроможність дебіторів;
- вартість і якість наданих кредитних послуг;
- надійність партнерів, покупців і постачальників (контрагентів);
- характер дій з боку державних органів та органів місцевого самоврядування;
- характер дій з боку конкурентів та інших зацікавлених осіб;
- насиченість ринків факторів виробництва (засобів виробництва, трудових ресурсів, фінансів): впливає на ціноутворення і змінює вартість ресурсів;
- інтенсивність конкуренції в галузі та регіоні: впливає на прибутковість виробництва;
- стан існуючої економічної ситуації в країні;
- екологія в регіоні: визначає можливості конкретного виробництва в конкретному регіоні;

- економічна політика держави: впливає на імпорт сировини та експорт продукції, умови існування підприємства;
- фіскальна політика держави: безпосередньо впливає на облікову політику підприємства;
- стан банківської системи: безпосередньо впливає на діяльність підприємства. Банкрутство обслуговуючих банків і зависання грошей на їх рахунках негативно позначаються на фінансовому стані підприємства;
- стан грошової, фінансової та кредитної систем;
- рівень інфляції: викликає коливання заробітної плати, цін на сировину та вироблену продукцію, рентабельність виробництва тощо;
- законодавча і нормативна база, що регулює господарську діяльність;
- правова система захисту прав інвесторів;
- активність кредиторів щодо стягування боргів;
- ефективні ділові відносини з фінансово-промисловою системою: здатність або можливість залучати кредитні ресурси за мінімально можливою ціною;
- скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами;
- наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства (як великої величини позикових коштів, так і великих заборгованостей підприємству);
- розвиненість ринків капіталу та їх інфраструктури тощо [1, с. 211; 5, с. 191].

Етап 3. Виявлення, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх небезпек, загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансово-економічних інтересів.

Для забезпечення підтримки стійкості підприємства в умовах сучасної економіки необхідно враховувати як внутрішні загрози, притаманні виробничій діяльності, так і зовнішні загрози, які впливають на підприємство опосередковано [6, с. 251].

До процесів, що відбуваються на третьому етапі, можна віднести: створення переліку небезпек і загроз (за напрямками діяльності, підрозділам, етапам виробництва, організаційній структурі); виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства; оцінювання ймовірностей їх виникнення; розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз; дослідження чинників, які спричинили збитки.

У процесі забезпечення фінансової безпеки в першу чергу оцінюються такі загрози: внутрішні негативні дії (неефективне фінансове планування та управління активами; малоефективна ринкова стратегія; помилкова кадрова і цінова політика); зовнішні негативні дії (спекулятивні операції на ринку цінних паперів; цінова та інші форми конкуренції); форс-мажорні (стихійне лихо, страйки, збройні конфлікти) та наближені до форс-мажорних обставини [7].

Про негативні внутрішні явища на підприємстві можуть свідчити певні економічні сигнали: різкі зміни оптимальних значень статей балансу як у пасиві, так і в активі; дефіцит обігових коштів; отримання збитків від реалізації продукції; значне перевищення темпів зростання витрат над отриманим чистим доходом; падіння попиту на продукцію підприємства незалежно від його галузевої належності; погіршення усіх показників діяльності підприємства; недосконалий механізм ціноутворення; відсутність договірної дисципліни; відсутність юридичної служби; відсутність перспективного планування; відсутність джерел довгострокового фінансування капіталовкладень; наявність незавершених капіталовкладень; зростання дебіторської та кредиторської заборгованостей тощо [8, с. 54].

Про негативні зовнішні явища можуть свідчити певні економічні сигнали: зниження платоспроможності дебіторів; підвищення ненадійності якогось із партнерів, покупців чи постачальників; протидія державних органів та органів місцевого самоврядування; нестабільність економіки; погіршення екології у регіоні; підвищення рівня інфляції; агресивна скупка акцій, боргів підприємства; підвищена активність кредиторів щодо стягування боргів; недостатньо розвинена правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства; криза грошової, фінансової та кредитної систем; нерозвиненість ринків капіталу та їх інфраструктури; недосконалість механізмів формування економічної політики держави тощо.

Етап 4. Створення переліку особливо небезпечних факторів, небезпек та загроз у діяльності підприємства.

Для цього етапу відбувається моніторинг небезпек і загроз: частота виникнення; ймовірність виникнення; можливість нейтралізації (прийняття); втрати; витрачені ресурси на нейтралізацію (прийняття); ранжування виявлених небезпечних факторів за можливостями настання; ранжування виявлених небезпечних факторів і загроз за ступенем впливу на підприємство; ранжування виявлених небезпечних факторів за можливостями вплинути на них чи нейтралізувати [9, с. 221].

Етап 5. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

Методика оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає ряд етапів (кроків), тісно взаємопов'язаних між собою:

1. Вибір системи показників оцінки фінансово-економічної безпеки. На даному етапі необхідно здійснити вибір системи показників, які розкривають потенційні можливості оцінки забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, тобто відбувається побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки

2. Структуризація показників оцінки фінансово-економічної безпеки. На цьому етапі необхідно вказати конкретні показники, які будуть розкривати той чи інший блок характеристик.

3. Обґрунтування методів оцінки фінансово-економічної безпеки. На цьому етапі розглядаються методи оцінки фінансово-економічної безпеки в частині використання її потенціалу.

4. Формування комплексного інтегрального показника фінансово-економічної безпеки. На даному етапі відбувається вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану.

5. Визначення порогових значень показників (індикаторів) фінансової безпеки.

6. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки. На даному кроці відбувається оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки за обраною системою показників, моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими.

У процесі оцінки поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки підлягають аналізу: фінансова звітність і результати роботи підприємства (платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку); конкурентний стан підприємства на ринку (частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій та менеджменту); ринок цінних паперів підприємства [7, с. 101–102].

Під час оцінки фінансової безпеки передусім потрібно звертати увагу на зниження ліквідності, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової сталості підприємства.

На основі отриманих результатів необхідною є розробка програми заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства, що і проводиться на наступному етапі технології управління фінансовою безпекою.

Етап 6. Вибір методів реагування на зміни, розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці. Розрахунок фінансування можливих заходів.

Процеси, що відбуваються на даному етапі: ідентифікація небезпек; створення алгоритму дій щодо нейтралізації небезпек і використання можливостей їх усунення; ухвалення рішення щодо реакції підприємства на зміни і можливі дії; визначення доцільності здійснення тих чи інших заходів; розроблення комплексу заходів щодо нейтралізації (зниження, прийняття) небезпек та загроз; розроблення рекомендацій щодо впровадження їх на практиці; розрахунок фінансування можливих варіантів дій і вибір оптимального варіанту.

Етап 7. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Етап 8. Реалізація на практиці запланованих заходів з нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства у процесі здійснення його господарської діяльності.

На даному етапі відбуваються процеси: реалізації активних дій і заходів захисту фінансово-економічних інтересів підприємства з використанням різних форм і способів захисту; координація заходів щодо забезпечення фінансової безпеки на підприємстві; організація взаємодії заходів з усіма підрозділами підприємства і здійснення єдиного управління процесом безпеки підприємства; організація взаємодії з державними та правоохоронними органами [10, с. 289-290].

Етап 9. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо нейтралізації небезпек і загроз, та забезпечення достатнього рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Етап 10. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється у коригуванні наявної або розробці нової системи заходів із забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки [11, с. 71].

Етап 11. Визначення інформації, яка є найбільш важливою для конкретного підприємства у процесі забезпечення фінансової безпеки на підприємстві.

На цьому етапі відбувається: аналіз минулого досвіду; визначення найбільш важливих джерел і каналів інформації; формування переліку симптомів і ознак зовнішнього і внутрішнього середовища, які свідчать про можливість виникнення небезпеки.

На розглянутих етапах технології управління фінансово-економічною безпекою підприємства відповідними засобами та методами її забезпечення виступають: засоби збору інформації; опитування працівників підприємства; проведення зустрічей і консультацій з фахівцями, керівництвом підприємства, керівниками підрозділів, відділів, з іншими особами – носіями інформації; огляд і вивчення інформації, отриманої із зовнішнього середовища (наприклад, із ЗМІ); групування

отриманої інформації; методи оцінки точності, достовірності інформації та надійності джерел; SWOT-аналіз; моделі кількісної оцінки змін; критерії віднесення до небезпек, загроз, можливостям; визначення та аналіз тенденцій; результати аналізу небезпек, загроз, можливостей; критерії визначення особливої небезпеки; критерії та результати ранжирування; періодичний перегляд небезпек і загроз і ступеня їх впливу на підприємство; алгоритм ранньої діагностики небезпек і можливостей; періодичний перегляд каналів і джерел інформації щодо надійності, своєчасності, достовірності; удосконалення заходів з нейтралізації (прийняття) небезпек [9, с. 221–222].

Для підвищення якості фінансової безпеки на підприємстві:

- необхідно уважно стежити за фінансовим станом підприємства, проводити регулярний аналіз найважливіших фінансово-економічних показників, щоб знати поточний стан справ;
- необхідна системність, тому як немає «важливих» або «неважливих» елементів у системі фінансової безпеки підприємства;
- слід уникати надмірного зловживання позиковими засобами, якщо є можливість покриття заборгованості або розвитку за рахунок власних коштів, так як надмірне їх використання може призвести до зниження ліквідності та платіжності балансу з подальшим банкрутством. Виникає також ризик втрати власності (скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами). В сучасних умовах, враховуючи різні ризики, співвідношення позикового / власного капіталу має становити 30/70;
- необхідно враховувати всі можливі сценарії розвитку і мати в запасі декілька відпрацьованих варіантів протидії небезпекам та загрозам (наприклад, робота не з одним банком, а з кількома).
- необхідно уважно стежити за такими показниками як операційний і фінансовий важіль, а також за їх співвідношенням. Взаємодія цих важелів є одним з основоположних показників появи фінансових ризиків;
- варто своєчасно підвищувати кваліфікацію співробітників підприємства, підвищувати їх дисциплінарну відповідальність, знижувати ризик недбалих, недобросовісних або шахрайських дій з їх боку [1, с. 215–216].

Фінансова безпека в цілому досягається діяльністю не тільки у фінансовій сфері підприємства, а й у сполучених з нею сферах. Виходячи з цього, для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки, зменшення ступеня впливу загроз і можливих завданих збитків, запобігання погіршенню фінансово-господарського стану підприємства, можна запропонувати наступний комплекс заходів:

- збільшення прибутку за рахунок ліквідації збиткових (нерентабельних) виробництв, їх перепрофілювання з розширенням виробництва і реалізації перспективної продукції, продажу надлишкового майна, зниження витрат виробництва;
- скорочення термінів реалізації продукції та обігу грошових коштів;
- залучення довгострокових кредитів на освоєння виробництва перспективних видів продукції за умови забезпечення розрахункових термінів їх окупності;
- своєчасне погашення заборгованості відповідно до черговості, встановленої законодавством;
- скорочення фіксованих витрат: комунальних платежів, адміністративно-управлінських витрат;

- для скорочення збитків проводити аналіз за причинами та центрами відповідальності (джерелам і винуватцям) з конкретними заходами щодо ліквідації збитків, встановлення порогу рентабельності (мінімально допустимих обсягів виробництва);
- мінімізація дебіторської заборгованості за рахунок передоплати замовниками за укладеними договорами, підтримання балансу між дебіторською та кредиторською заборгованістю;
- диверсифікація виробництва;
- комплексна механізація та автоматизація виробничих процесів;
- впровадження нової більш продуктивної техніки, удосконалення технології та організації виробництва;
- більш активне використання механізмів лізингу та оренди обладнання для оновлення та модернізації технологій;
- передача в оренду будівель, машин, устаткування по безперспективним виробництвам;
- більш повне використання наявної робочої сили;
- зростання продуктивності праці;
- підвищення рівня оплати праці (за рахунок цього можлива зміна вікової структури персоналу);
- підвищення кваліфікації персоналу;
- перегляду (уточнення) норм трудових витрат і тарифів;
- скорочення частки накладних витрат за рахунок скорочення чисельності допоміжного персоналу, скорочення працівників, зайнятих на безперспективних виробництвах.

Дотримання перерахованих заходів забезпечить можливість тривалого і ефективного ведення бізнесу та сприятиме підвищенню рівня фінансово-економічної безпеки на підприємстві.

Висновки. Дослідження показали, що в сучасних економічних умовах особливо гостро стоїть проблема забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Повноцінне та ефективне вирішення задач, що стоять перед підприємницькими структурами, багато в чому залежить від результативності їх господарської діяльності, яку вони здійснюють в умовах невизначеного і конкурентного середовища, під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Керівники підприємства, його структурних підрозділів та служб, менеджери повинні приділяти велику увагу цьому питанню, враховуючи фінансову безпеку при розробці генеральної фінансової стратегії підприємства.

Технологія управління фінансово-економічною безпекою повинна забезпечити фінансову стабільність підприємства, вчасне попередження та приймання адекватних заходів щодо усунення складнощів у його діяльності.

Фінансово-економічна безпека є однією з важливих складових забезпечення економічної безпеки підприємства. Виходячи з вищевикладеного матеріалу, подальшого дослідження потребують питання щодо розробки концепції забезпечення економічної безпеки на підприємствах, зокрема її фінансової складової.

Бібліографічні посилання

1. **Бельская Е. В.** Особенности управления финансовой безопасностью на предприятии / Е. В. Бельская, М. А. Дронов // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. – 2013. – Вип. 2-1. – С. 209–217.

2. **Орлик О. В.** Фінансово-економічна безпека підприємства та підходи до її забезпечення [Електронний ресурс] / О. В. Орлик // Інформаційна та економічна безпека : мат-ли Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Х. : ХІБС УБС НБУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Pentium ; 512 Mb RAM ; Windows XP, 7, 8 ; Adobe Acrobat Reader 5.0–10.0. – Назва з екрану.
3. **Картузов Є. П.** Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8(134). – С. 172–181.
4. **Горячева К. С.** Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореферат. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / К. С. Горячева ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. – К., 2006. – 17 с.
5. **Орлик О. В.** Факторы обеспечения и основные свойства экономической безопасности / О. В. Орлик // Modern problems of regional development : Collection of scientific articles. – 2014. – Vol. 2. – P. 190–194.
6. **Орлик О. В.** Система загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – О. : ОНЕУ, 2014. – Вип. 1(52). – С. 250–257.
7. **Ареф'єва О. В.** Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98–103.
8. **Сажієнко С. А.** Роль антикризового управління в запобіганні банкрутства підприємств / С. А. Сажієнко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія. Економічні науки. – 2009. – № 6. – Т. 2. – С. 52–55.
9. **Иванюта Т. Н.** Основные подходы к формированию системы экономической безопасности на предприятиях / Т. Н. Иванюта // Молодой ученый. – 2013. – № 4. – С. 215–223.
10. **Орлик О. В.** Финансово-экономическая безопасность предприятия и принципы ее обеспечения / О. В. Орлик // Economics and management: theory and practice : collection of scientific articles. – 2014. – Vol. 2. – P. 286–291.
11. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р. та ін. ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.

Надійшла до редакції 03.03.15